

**BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2020 M. ATASKAITA

(Demografinė būklė – 2021 m. duomenys, sveikatos būklė – 2020 m. duomenys)

Ataskaitą parengė:

Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro
visuomenės sveikatos specialistė, vykdanti visuomenės
sveikatos stebėseną Eglė Budrytė

2021 m.

TURINYS

ĮVADAS.....	3
BIRŽŲ R. SAV. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA.....	4
BENDROJI DALIS.....	6
Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“).....	6
SPECIALIOJI DALIS.....	15
Sergamumas tuberkulioze.....	15
Traumos dėl transporto įvykių.....	16
Mirtingumas nuo piktybinių navikų.....	18
IŠVADOS.....	21
REKOMENDACIJOS.....	22

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Biržų rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Pateikiami rodikliai iš Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos *pagrindinių rodiklių sąrašo*, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387, atspindinčio, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai. LSP iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai parengtas pagrindinių rodiklių sąrašas, kuris sudarytas remiantis Lietuvos sveikatos programos projekte, Lietuvos strateginiuose sveikatos dokumentuose pateiktais rodikliais, Europos pagrindinių sveikatos rodiklių sąrašu, taip pat remiantis Lietuvos patirtimi vykdant visuomenės sveikatos stebėseną. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritетines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

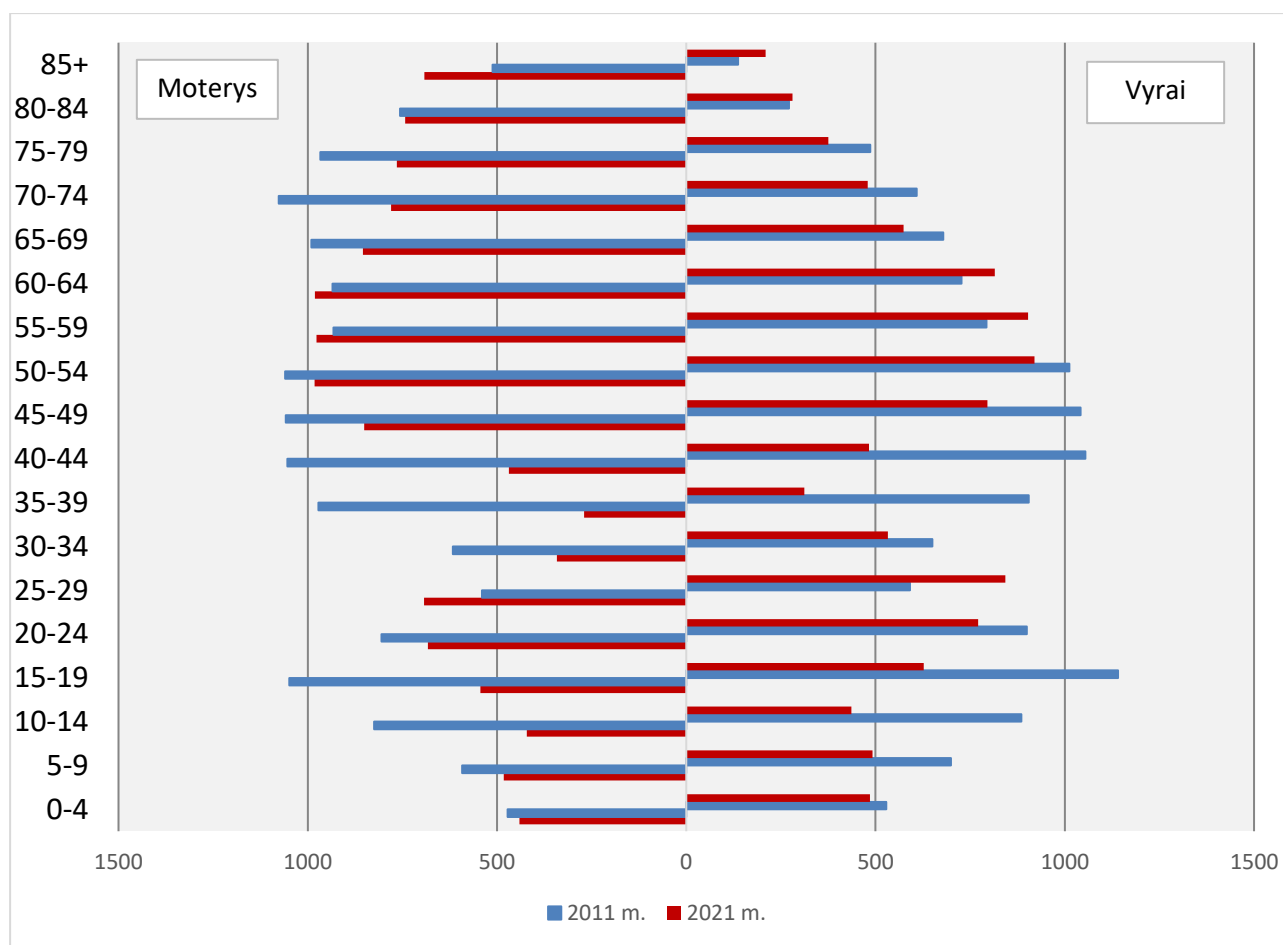
Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

2021 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje gyveno 22 305 nuolatiniai gyventojai. Tai yra 414 gyventojų mažiau nei 2020 m. pradžioje. 2021 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje vyrai sudarė 46 proc. nuolatinių gyventojų, moterys – 54 proc. Miesto gyventojų dalis – 48,5 proc., kaimo vietovėse – 51,5 proc.

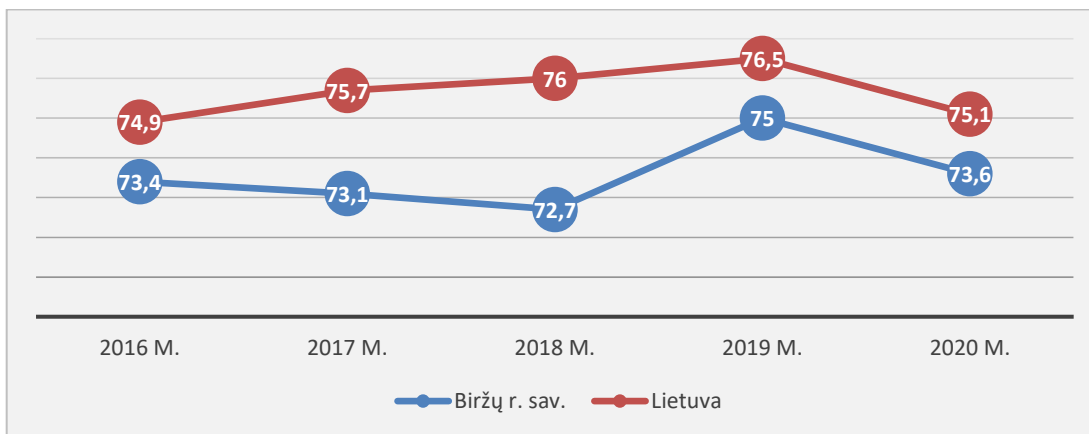
Gyventojų senėjimas – tai senyvo amžiaus žmonių skaičiaus didėjimas ir atvirkščiai – jauno amžiaus žmonių mažėjimas. Senstant populiacijai mažėja dirbančių žmonių, didėja sveikatos priežiūros ir socialinės globos paslaugų poreikis. Tai patogu stebėti pasitelkiant demografinio medžio grafiką, kuriame pateikiamas savivaldybės gyventojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžiaus grupes 2011 ir 2021 m. pradžioje (1 pav.). Biržų r. sav. per dešimtmetį žymiai sumažėjo vyrų (daugiau nei 2 kartus) ir moterų (daugiau nei 3 kartus) 35-39 m. ir 40-44 m. amžiaus grupėse. 2021 m. lyginant su 2011 m. išaugo vyrų skaičius 25-29 m. amžiaus grupėje.

1 pav. Biržų r. sav. demografinis medis, 2011 ir 2021 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

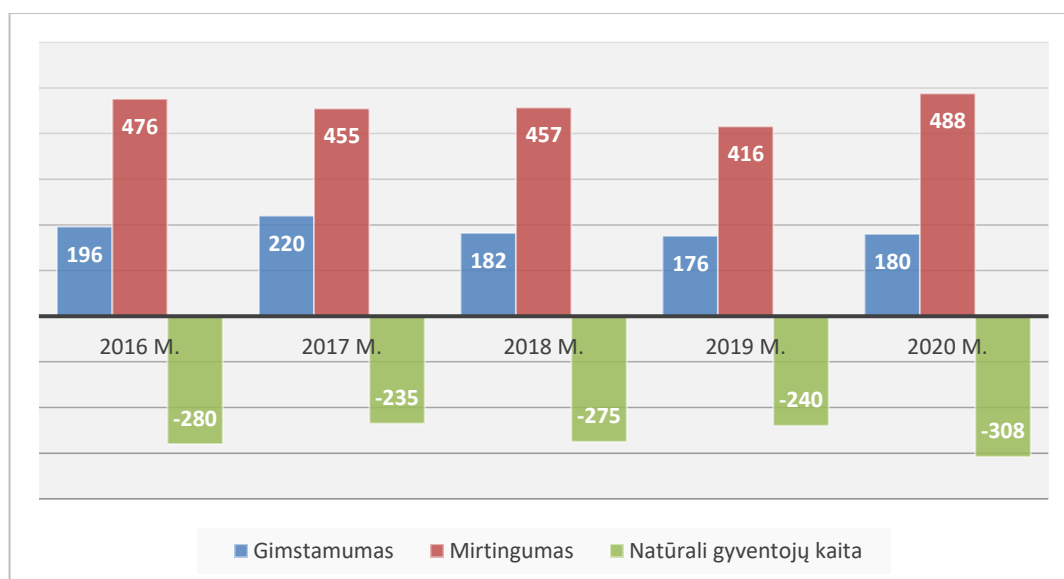
Biržų rajono gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė nuo 2019 m. iki 2020 m. trumpėjo (1,4 m.), vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė proporcingai trumpėjo ir Lietuvos Respublikoje (2 pav.).

2 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2016–2020 metais.

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Natūrali gyventojų kaita — rodiklis, atspindintis gyventojų skaičiaus, sudėties pakitimus, susijusius su gimimais, mirtimis, santuokomis ir ištuokomis, kurios glaudžiai siejasi su gyventojų reprodukcija. Per pastaruosius 5 metus Biržų rajono savivaldybėje, kaip ir visoje Lietuvoje, daugiau asmenų mirė, nei buvo užregistruota gimusiųjų, todėl natūrali gyventojų kaita neigiama (3 pav.).

3 pav. Gimstamumo, mirtingumo ir natūralaus gyventojų prieaugio palyginimas Biržų rajono savivaldybėje 2016–2020 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

2020 m. Biržų r. sav. santuokų skaičius sumažėjo, užregistruota 98 santuokos (2018 m. – 149, 2019 m. – 152). Ištuokų 2020 m. užregistruota 46 (2018 m. – 61, 2019 m. – 73). Registruotas nedarbo lygis 2020 m. Biržų r. sav. siekė 15,4 proc., kai Lietuvos vidurkis buvo 12,6 proc. Lyginant su savivaldybėmis, esančiomis Panevėžio apskrityje, didžiausią nedarbo lygį turėjo Rokiškio (17,7 proc.) ir Pasvalio (15,5 proc.) r. sav.

BENDROJI DALIS

Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)

Pagrindinių rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo kūrimas“) atliekamas lyginant praėjusių metų Biržų rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. 1 lentelėje „Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“ pateikti analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas. Joje pavaizduota LSP 2020 metų vertinami savivaldybės rodikliai. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į grupes:

- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis geriausias – jis žymimas žalia spalva;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis prasčiausias – jis žymimas raudona spalva;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 36 vidutinių savivaldybių – žymima geltona spalva. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami PRS, suskirstytas pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Antrame stulpelyje pateikiama Biržų rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, trečiame – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, ketvirtame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, penktame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, šeštame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1 lentelė. Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis.

Rodiklis	Tendencija	Savivaldybės rodiklis	Lietuvos rodiklis	Blogiausia reikšmė	Geriausia reikšmė	Santykis savivaldybė /Lietuva
1	2	3	4	5	6	7
<u>SRATEGINIS TIKSLAS</u> – PASIEKTI, KAD 2025 M. ŠALIES GYVENTOJAI BŪTŲ SVEIKESNI IR GYVENTŲ ILGIAU, PAGERĖTŲ GYVENTOJŲ SVEIKATA IR SUMAŽĖTŲ SVEIKATOS NETOLYGUMAI.						
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė		73,6	75,1	70,5	80,7	0,98
Išvengiamas mirtingumas		26,8	28,5	38,9	21,3	0,94

1. TIKSLAS – SUKURTI SAUGESNE SOCIALINE APLINKA, MAŽINTI SVEIKATOS NETOLYGUMUS IR SOCIALINE ATSKIRTI						
1.1. SUMAŽINTI SKURDO LYGĮ IR NEDARBĄ						
Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyventojų		26,7	21,7	71,2	0,0	1,23
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyventojų		25,1	21,1	70,1	0,0	1,19
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų		35,5	31,4	64,7	0,0	1,13
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyventojų		114,8	67,1	246	36,1	1,71
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.		4,1	2,6	6,6	0,7	1,58
Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų		-18,4	0,6	-26,8	41,1	-30,67
1.2. SUMAŽINTI SOCIALINĘ-EKONOMINĘ GYVENTOJŲ DIFERENCIACIJĄ ŠALIES IR BENDRUOMENIŲ LYGMENIU						
Mirtingumas nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		80	89,7	259,1	24,7	0,89
SMR nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		67,3	87	210,6	23,5	0,77
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 moksl.		338,6	216,1	446,8	70,2	1,57
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų		45,4	20,1	65,3	2,0	2,26
Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyventojų (TB registro duomenys)		4,9	2,1	8,3	0,0	2,33

Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 10 000 gyventojų (TB registro duomenys)		5,8	2,5	9,7	0,0	2,32
2. TIKSLAS – SUKURTI SVEIKATAI PALANKIA FIZINE DARBO IR GYVENAMAJA APLINKA						
2.1. KURTI SAUGIAS DARBO IR SVEIKAS BUITIES SĄLYGAS, DIDINTI PREKIŲ IR PASLAUGŲ VARTOTOJŲ SAUGUMĄ						
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų		1,5	1	3,5	0,0	1,50
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyventojų		119,3	123,1	167,4	41,1	0,97
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų		64,9	52,7	120,8	37,7	1,23
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyventojų		5,3	9,2	27,7	0,0	0,58
2.2. KURTI PALANKIAS SĄLYGAS SAUGIAI LEISTI LAISVALAIKĮ						
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų		4,4	5	27,9	0,0	0,88
SMR dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.		4,2	4,9	23,5	0,0	0,86
Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų		4,4	17,7	84,0	0,0	0,25
SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų		3,4	17,1	59,8	0,0	0,20
2.3. MAŽINTI AVARINGUMĄ IR TRAUMŲ KELIŲ EISMO ĮVYKIUOSE SKAIČIŲ						
Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyventojų		17,8	7,7	27,9	0,0	2,31

SMR dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyventojų		13,9	7,6	29,4	0,0	1,83
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	-	0	2,2	11,5	0,0	0,00
Pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	-	0	2,1	10,1	0,0	0,00
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.		13,8	6,2	13,8	0,0	2,23
2.4. MAŽINTI ORO, VANDENS IR DIRVOŽEMIO UŽTERŠTUMĄ, TRIUKŠMĄ						
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km		169	896	29 239,0	16,0	0,19
3. FORMUOTI SVEIKĄ GYVENSENĄ IR JOS KULTŪRĄ						
3.1. SUMAŽINTI ALKOHOLINIŲ GĖRIMŲ, TABAKO VARTOJIMĄ, NETEISĖTĄ NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMĄ IR PRIEINAMUMĄ						
Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyventojų	-	0	2,2	11,0	0,0	0,00
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų	-	0	2,3	17,7	0,0	0,00
Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		40	21,8	69,5	0,0	1,83
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		33,4	20,9	71,4	0,0	1,60
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotinėmis medžiagomis 100 000 gyv.		35,9	76,1	620,1	0,0	0,47
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai tabako licencijai		151,1	199,8	71,5	380,6	0,76
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai alkoholio licencijai		135,6	172,6	43,2	345,5	0,79
3.2. SKATINTI SVEIKOS MITYBOS ĮPROČIUS						

Kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019)		26,4	37,8	6,6	62,1	0,70
4. TIKSLAS – UŽTIKRINTI KOKYBIŠKĄ IR EFEKTYVIĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ, ORIENTUOTĄ Į GYVENTOJŲ POREIKIUS						
4.1. UŽTIKRINTI SVEIKATOS SISTEMOS TVARUMĄ IR KOKYBĘ, PLĖTOJANT SVEIKATOS TECHNOLOGIJAS, KURIŲ EFEKTYVUMAS PAGRISTAS MOKSLO ĮRODYMAIS						
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.		26,8	21,1	38,1	7,8	1,27
Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.		6,3	5,2	8,6	1,7	1,21
4.2. PLĖTOTI SVEIKATOS INFRASTRUKTŪRĄ IR GERINTI SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ KOKYBĘ, SAUGĄ, PRIEINAMUMĄ IR Į PACIENTĄ ORIENTUOTĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ						
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius (2019)		2,7	1,7	1,1	6,0	1,59
Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyventojų (2019)		6,6	7,2	2,5	13,8	0,92
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui		7,1	8	10,1	5,8	0,89
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyventojų		0,9	0,4	2,4	0,0	2,25
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyventojų	-	0	1,5	4,2	0,0	0,0
4.3. PAGERINTI MOTINOS IR VAIKO SVEIKATĄ						
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių	-	0	2,8	18,8	0,0	0,00
2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.		96,3	90,1	80,1	100,0	1,07

1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielite, B tipo haemophilus influenzae skiepavimo apimtys (3 dozės), proc.		97,8	91,3	49,2	100	1,07
Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.		2,4	9,7	0,9	37,8	0,25
Vaikų (7-17 m.) neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)		17,5	21,1	7,4	33,5	0,83
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 15-17 m. moterų	-	0	2,9	15,0	0,0	0,00
4.4. STIPRINTI LĒTINIŲ NEINFEKCINIŲ LIGŲ PREVENCIJĄ IR KONTROLĒ						
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų		1283,8	820,8	1563,7	362,5	1,56
SMR nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų		957,8	795,2	1219,3	577,5	1,20
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		470,9	293,7	470,9	200,4	1,60
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		358,2	278,2	359,7	215,6	1,29
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		222,1	187	562,8	27,9	1,19
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		154,1	179,2	446,1	49,4	0,86
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų		56	50,4	99,6	22,1	1,11

Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje		35,3	45,7	15,2	57,4	0,77
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinėje programoje		51,9	52,1	28,1	74,7	1,00
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), per 2 metus dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje		49,3	48,3	21,7	65,4	1,02
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi širdies ir kraujagyslių ligų prevencinėje programoje		28,3	35,6	15,1	58,8	0,79

Iš 1 lentelės pateiktų PRS rodiklių reikšmių Biržų r. sav. palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkio rodikliu matyti, kad:

✓ *Iš visų sveikatos rodiklių geresni (žalioji zona) už Lietuvos vidurkį:*

- Išvengiamas mirtingumas;
- SMR nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas / SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
- Pėsčiųjų mirtingumas / pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv. – Biržų r. sav. 2020 m. tokių mirčių registruota nebuvo;
- Mirtingumas / SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyv. - Biržų r. sav. 2020 m. tokių mirčių registruota nebuvo;
- Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui;
- Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. – Biržų r. sav. 2020 m. tokių sergamumo atvejų registruota nebuvo;

- Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių - Biržų r. sav. 2020 m. tokių mirčių registruota nebuvo;
- 2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.;
- 1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, B tipo haemophilus influenzae skiepavimo apimtys (3 dozės), proc.;
- Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 15-17 m. moterų – Biržų r. sav. 2020 m. tokių atvejų registruota nebuvo.

✓ *Rodikliai, kurie patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilijų grupę (raudonoji zona):*

- Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyv.;
- Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.;
- Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 moksl.;
- Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų;
- Sergamumas tuberkuloze (A15-A19) 10 000 gyventojų;
- Sergamumas tuberkuloze (+ recidyvai) (A15-A19) 10 000 gyventojų;
- Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų;
- Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyventojų;
- Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.
- Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų;
- Gyventojų skaičius, tenkantis vienai tabako licencijai;
- Gyventojų skaičius, tenkantis vienai alkoholio licencijai;
- Sergamumas vaistams atsparia tuberkuloze (A15-A19) (visi) 10 000 gyventojų;
- Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.;

- Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų;
- Mirtingumas / SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų;
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi širdies ir kraujagyslių ligų prevencinėje programoje.

✓ *kiti likę rodikliai patenka į grupę, kuri atitinka Lietuvos vidurkį (geltonoji zona).*

Detalesnei analizei, kaip prioritetinės problemos buvo išskirtos trys sritys, kurių rodiklių reikšmės buvo žymiai nukrypusios nuo Lietuvos vidurkio ir buvo priskirtos prasčiausių savivaldybių kvintilių grupei (raudonoji zona):

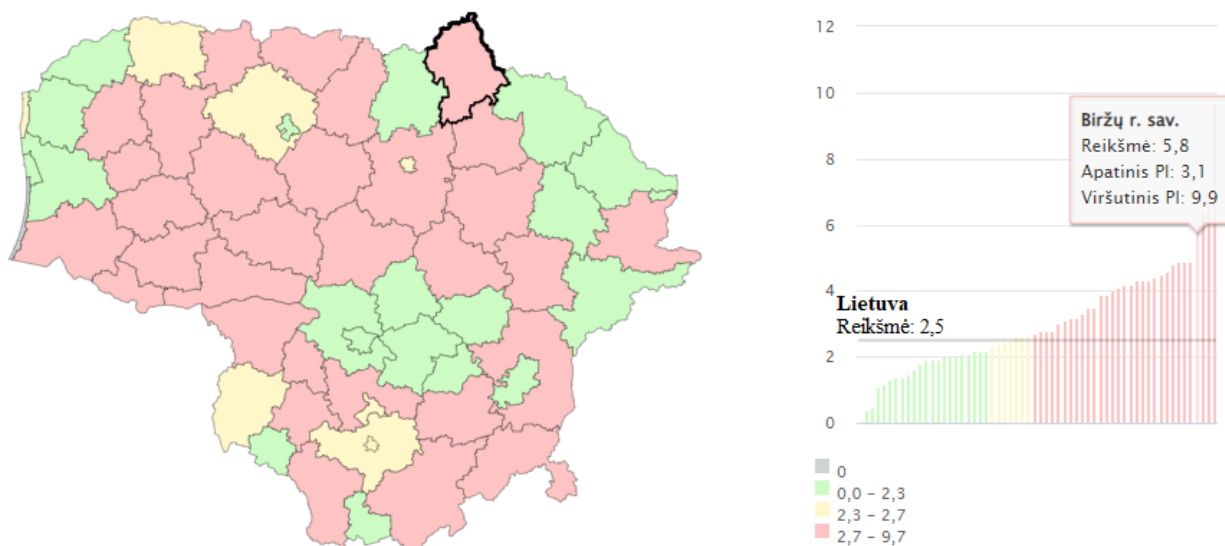
- Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 10 000 gyv.;
- Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.

SPECIALIOJI DALIS

Sergamumas tuberkulioze

Lietuvoje tuberkuliozė yra aktuali problema, kadangi beveik visose savivaldybėse (išskyrus Neringos sav.) 2020 m. buvo registruojami nauji šios ligos atvejai. Iš viso Lietuvoje 2020 m. užregistruotas 591 naujas tuberkuliozės atvejis (2,1/10 000 gyv.), Biržų r. sav. užregistruota 11 (4,9/10 000 gyv.).

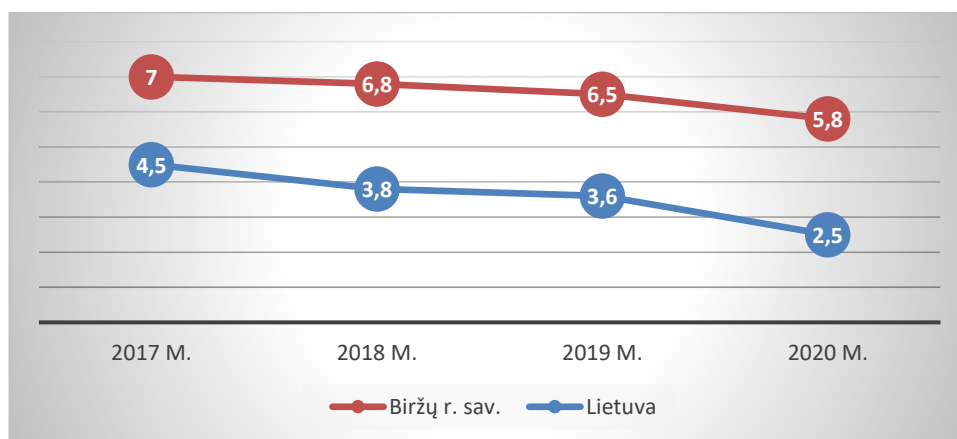
Ekspertų nuomone ir žiniomis, sergamumo tuberkulioze rodiklis metodiškai tiksliau skaičiuojamas įtraukiant ir recidyvus (t.y. atkrytis, kai ligonis jau buvo išgydytas, bet liga atsinaujina). Lietuvoje sergamumas (nauji atvejai ir recidyvai) tuberkulioze 2020 m. buvo 2,5/10 000 gyv. (688 atvejai), Biržų r. sav. sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) sudarė 5,8 atvejus tenkančius 10 000 gyv. (13 atvejų) (4 pav.).

4 pav. Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19), Lietuvos ir Biržų r. sav. rodiklis 2020 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

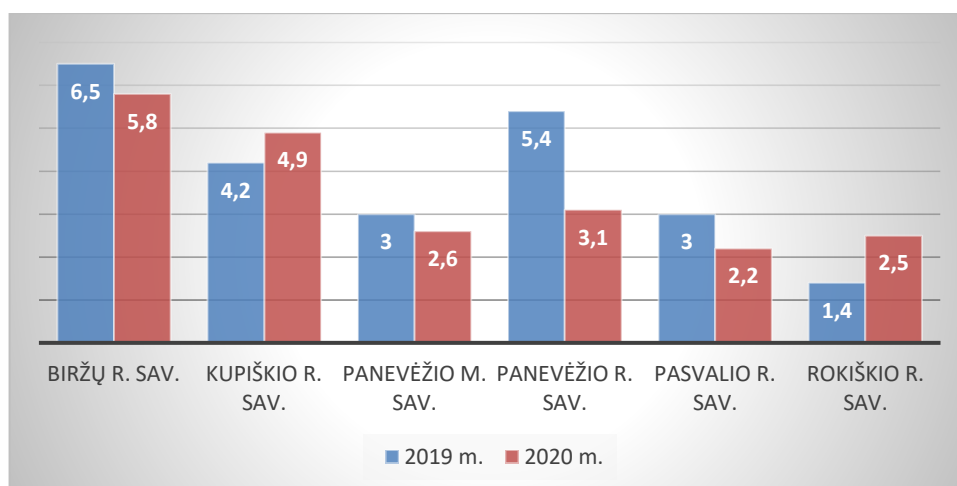
Higienos instituto duomenimis sergamumo tuberkulioze (+ recidyvai) rodiklis Lietuvoje kasmet mažėja, nuo 2017 m. iki 2020 m. sergamumas sumažėjo 1,8 karto. Mažėjimo tendencija yra ir Biržų r. savivaldybėje, nuo 2017 m. iki 2020 m. sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) sumažėjo 1,2 karto, tačiau visus kartus viršijo Lietuvos vidurkį (2020 m. viršijo 2,3 karto ir pateko į prasčiausių savivaldybių sąrašą) (5 pav.).

5 pav. Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19), Lietuvoje ir Biržų r. sav. 2017-2020 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Vertinant ir lyginant metus (2019 m., 2020 m.) pagal tai, kiek buvo užregistruota susirgimų tuberkulioze (+ recidyvai) Panevėžio apskrityje, prasčiausia situacija teko Biržų rajono savivaldybei (6 pav.).

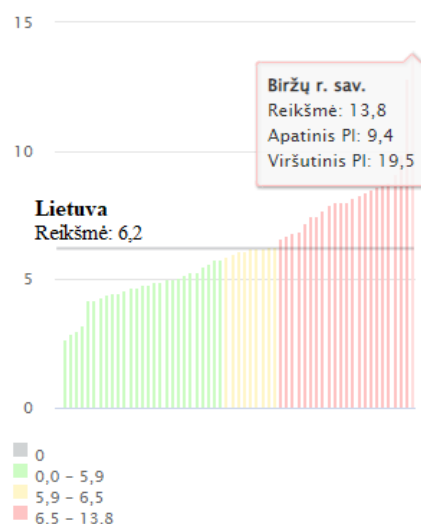
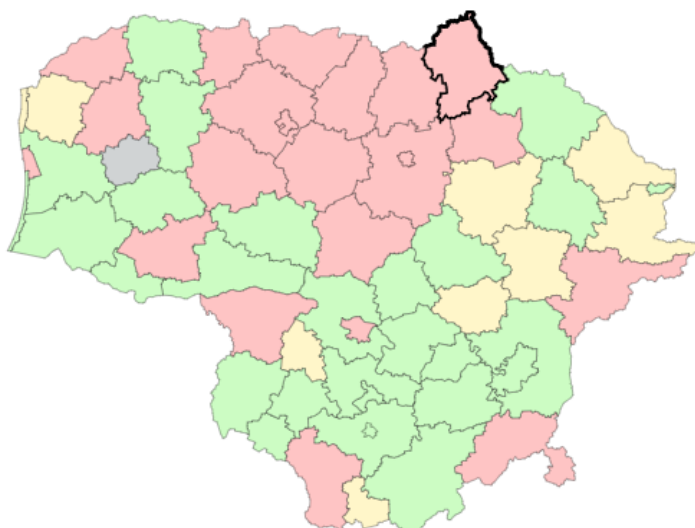

6 pav. Užregistruoti susirgimai tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) Panevėžio apskrityje 2019 m. – 2020 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Traumos dėl transporto įvykių

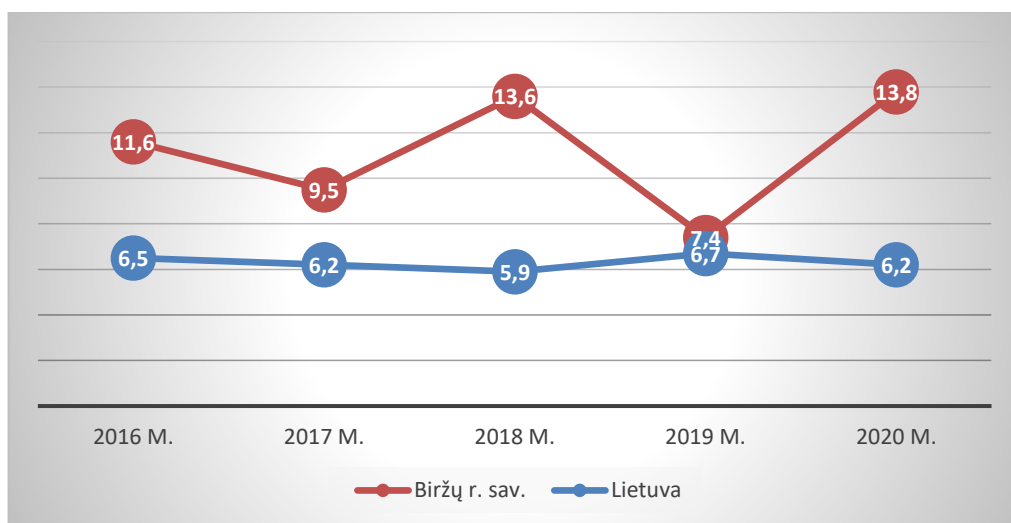
Nors Lietuvoje ir skiriamas nemažas dėmesys avaringumui keliuose mažinti, 2020 m. stacionare užregistruoti 1 724 ligoniai, patyrę traumą kelyje, tai yra 140 traumų mažiau nei 2019 m. Biržų r. sav. 2020 m. traumų dėl transporto įvykių rodiklis (13,8/10 000 gyv.) viršijo daugiau nei 2 kartus Lietuvos vidurkį. Savivaldybėje užregistruotas 31 ligonis, tai yra 14 traumų daugiau nei 2019 m. ir tai lėmė savivaldybės prasčiausią poziciją visoje Lietuvoje (7 pav.).

7 pav. Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius Lietuvoje ir Biržų r. sav. 2020 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

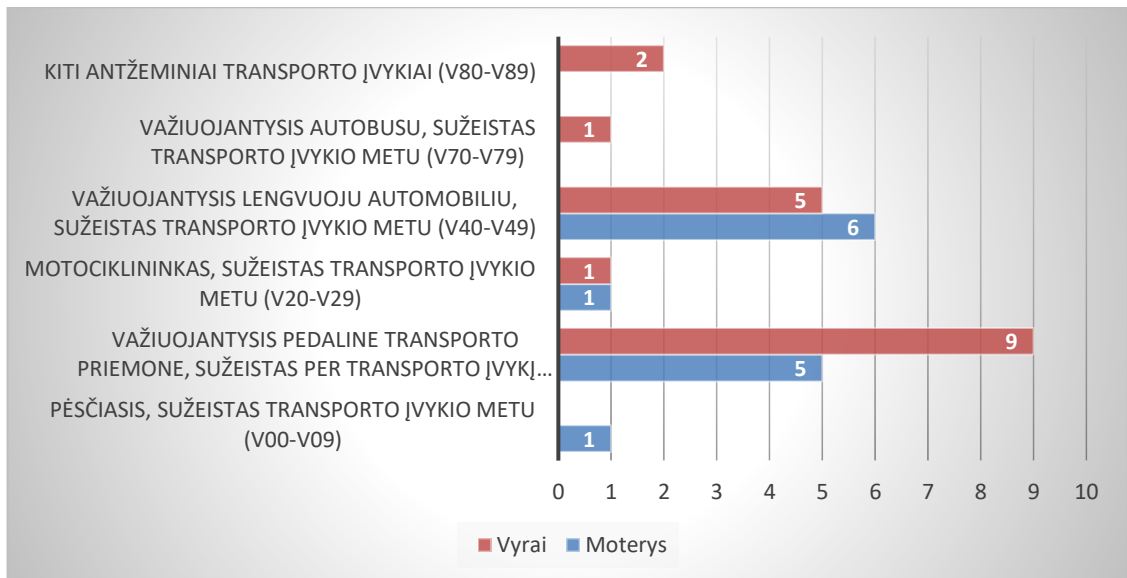
Analizuojant penkerių metų patirtų traumų dėl transporto įvykių dinamiką, galima pastebėti, kad Biržų r. sav. rodiklis 2016-2020 m. visada viršijo Lietuvos vidurkį. Didžiausias savivaldybės ir visos šalies santykis buvo 2,3 - 2018 m. (8 pav.).

8 pav. Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) Lietuvoje ir Biržų r. sav. 2016-2020 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

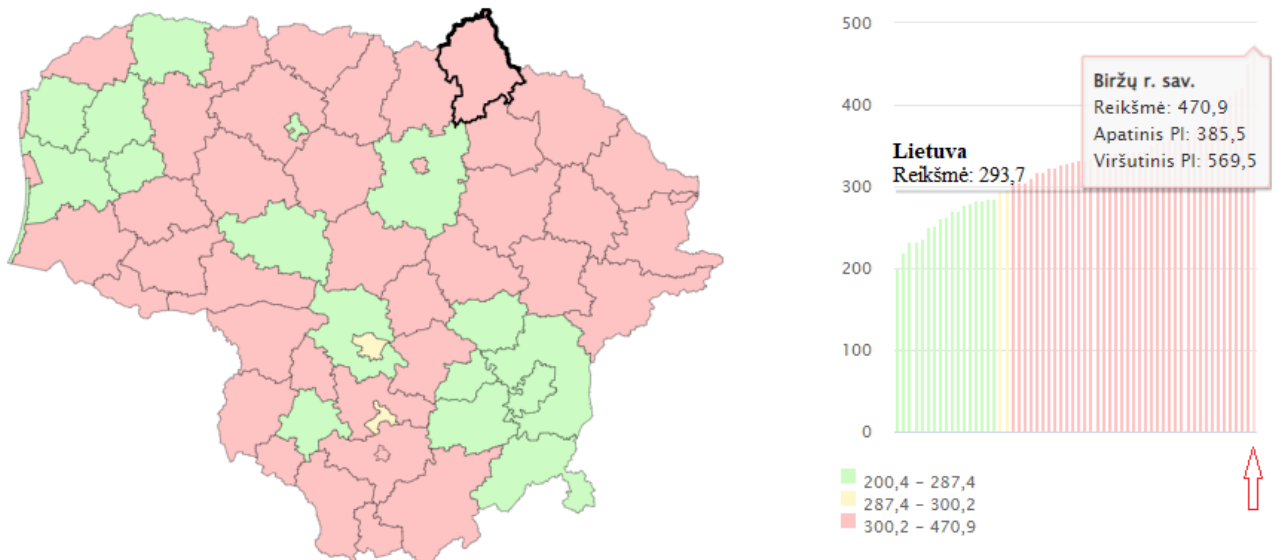
2020 m. Biržų r. sav. traumas transporto įvykiuose patyrė 31 asmuo, iš jų 18 vyrų ir 13 moterų. Analizuojant ligonių, gydytų stacionare dėl traumų, patirtų transporto įvykiuose, statistiką 2020 m. Biržų r. sav. daugiausiai ligonių buvo gydoma dėl patirtų traumų važiuojant pedaline transporto priemone (45,2 proc.) (9 pav.).

9 pav. Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) aplinkybės Biržų r. sav. 2020 m. (abs.sk.)
 Šaltinis: Higienos instituto traumų ir nelaimingų atsitikimų stebėsenos sistema

Mirtingumas nuo piktybinių navikų

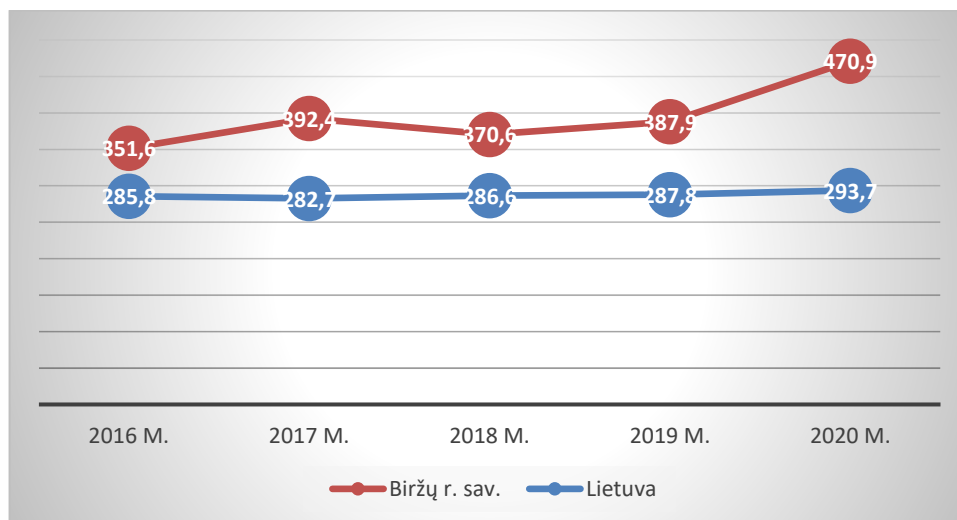
Lietuvoje 2020 m. nuo piktybinių navikų mirė 8 210 gyventojų (mirtingumo rodiklis – 293,7/100 000 gyv.), t. y. 168 mirtimis daugiau nei 2019 m. Biržų r. sav. 2020 m. nuo piktybinių navikų mirė 106 gyventojai (mirtingumo rodiklis – 470,9/100 000 gyv.), t. y. 17 mirčių daugiau nei 2019 m. ir tai lėmė prasčiausią situaciją Lietuvoje (10 pav.).

10 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) Lietuvoje ir Biržų r. sav. 2020 m. (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

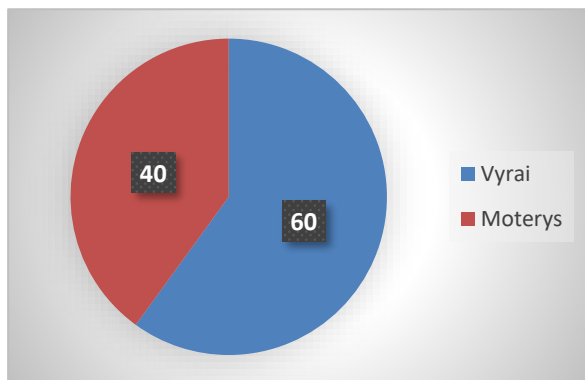
Per pastaruosius penkerius metus piktybinių navikų skaičius Biržų r. sav. arba laikėsi tendencingai panašus arba augo, 2020 m. santykis tarp savivaldybės ir Lietuvos vidurkio buvo pats didžiausias (1,6) (11 pav.).

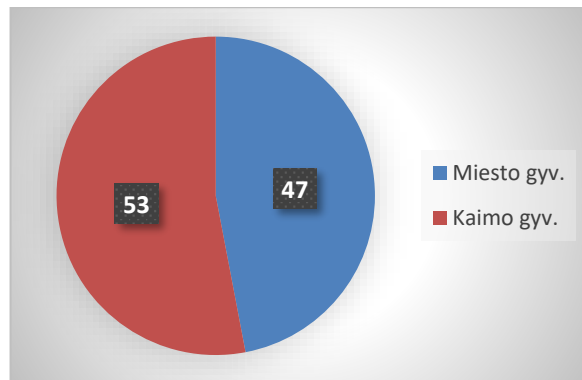
11 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) Lietuvoje ir Biržų r. sav. 2016-2020 m. (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Mirtingumo nuo piktybinių navikų pasiskirstymas pagal lytį ir vietovę nevienodas. 2020 m. Biržų r. sav. mirė 64 vyrai ir 42 moterys, 56 – kaimo gyventojai ir 50 – miesto. Pasiskirstymas procentine išraiška pavaizduotas 12–13 pav.

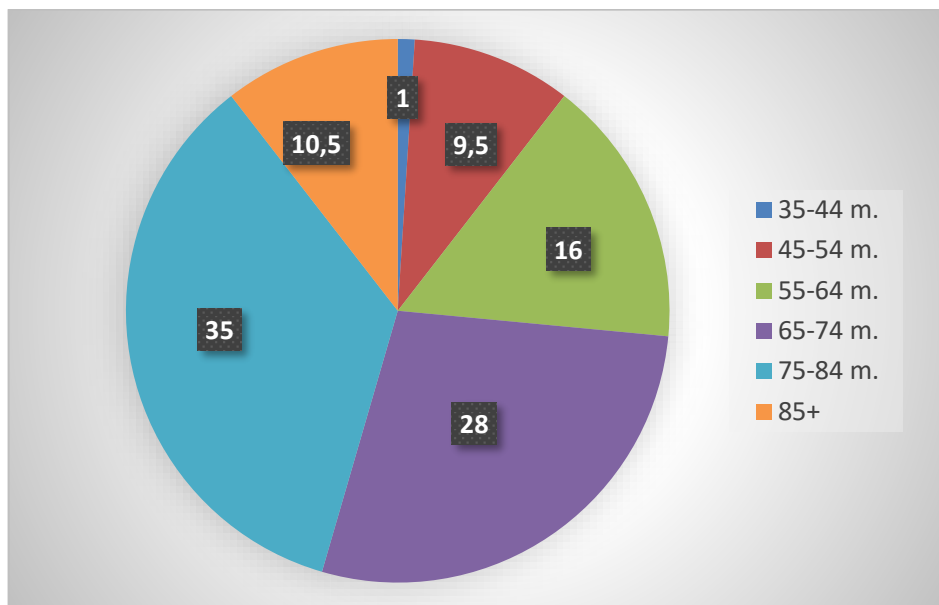
12 pav. Mirtingumo nuo piktybinių navikų pasiskirstymas pagal lytį Biržų r. sav. 2020 m. (proc.)

13 pav. Mirtingumo nuo piktybinių navikų pasiskirstymas pagal vietovę Biržų r. sav. 2020 m. (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Biržų r. sav. 2020 m. daugiausia nuo piktybinių navikų mirė vyresnio amžiaus asmenų – 65–74 m. amžiaus sudarė 28 proc. (30), 75–84 m. amžiaus sudarė 35 proc. (37), jauniausias asmuo buvo 35 (1) metų amžiaus (14 pav.).

14 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų pagal amžiaus grupes Biržų r. sav. 2020 m. (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

IŠVADOS

1. Biržų rajono savivaldybės 2020 m. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių pasiskirstymas Lietuvoje: 22,2 proc. pateko į geriausių kvintilių grupę (žalioji zona) (2019 m. – 9,9 proc.), 28,6 proc. į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (raudonoji zona) (2019 m. – 21,3 proc.), 44,4 proc. pateko į Lietuvos vidurkį atitinkančių kvintilių grupę (geltonoji zona) (2019 m. – 63,9 proc.), 4,8 proc. rodiklių duomenys nenurodyti.
2. 2020 m. Biržų rajono savivaldybėje sergamumas (+ recidyvai) tuberkulioze sudarė 5,8 atvejus, tenkančius 10 000 gyv., tai daugiau nei 2 kartus viršijo Lietuvos vidurkį ir pateko į prasčiausių (raudonosios zonos) savivaldybių sąrašą (Lietuvos rodiklis 2020 m. - 2,5/10 000 gyv.).
3. Biržų rajono savivaldybėje 2020 m. traumų dėl transporto įvykių rodiklis (13,8/10 000 gyv.) viršijo daugiau nei 2 kartus Lietuvos vidurkį ir tai lėmė savivaldybės prasčiausią situaciją visoje Lietuvoje (Lietuvos rodiklis 2020 m. – 6,2/10 000 gyv.).
4. Mirtingumas nuo piktybinių navikų – tai dar vienas rodiklis, lėmęs prasčiausią savivaldybės poziciją Lietuvoje. Biržų rajono savivaldybėje 2020 m. nuo piktybinių navikų mirė 106 gyventojai, mirtingumo rodiklis – 470,9/100 000 gyv. (Lietuvos rodiklis 2020 m. - 293,7/100 000 gyv.).

REKOMENDACIJOS

Siekiant mažinti avaringumą ir traumų bei mirtingumo kelių eismo įvykiuose skaičių:

- didinti gyventojų informavimą saugaus eismo klausimais;
- griežčiau kontroliuoti gyventojus, pažeidžiančius kelių eismo taisykles;
- stiprinti saugumo priemones;
- gyventojams organizuoti saugaus eismo renginius, akcijas, mokymus, socialines reklamas, užsiimti informacine sklaida;
- organizuoti teorinius ir praktinius pirmosios pagalbos mokymus, užsiėmimus gyventojams;
- gerinti gatvių, kelių infrastruktūrą avaringose vietose įrengiant saugumo priemones, pakankamą apšvietimą ir kt.;
- gerinti kelių, viešųjų erdvių, pėsčiųjų takų priežiūrą šaltuoju laikotarpiu (valyti, barstyti kelius, šaligatvius ir kitas viešąsias erdves).

Infekcinių ligų prevencijos ir kontrolės stiprinimui (siekiant mažinti sergamumą tuberkulioze):

- Aktyviau organizuoti ir atlikti profilaktinius patikrinimus dėl tuberkuliozės asmens sveikatos priežiūros įstaigose, ypač socialiai nedraustiems ir rizikos grupės asmenims bei darbingo amžiaus nedirbantiems asmenims;
- Siekti ankstyvosios ligos diagnostikos ir gydymo, taikyti prevencines priemones ligos atkryčiui išvengti;
- Didinti bendradarbiavimą tarp socialinių ir sveikatos sektorių;
- Vykdyti informacijos sklaidą apie tuberkuliozės susirgimo profilaktiką savivaldybėje;
- Didinti alkoholio, tabako ir narkotikų vartojimo kontrolę, prevenciją socialinės rizikos asmenų šeimose;
- Bendradarbiaujant įstaigoms skatinti jaunos asmenis įsitraukti į prevencinę ankstyvosios intervencijos programą 14–21 m. asmenims, kurie dar nėra priklausomi ir turi eksperimentavimo su psichoaktyviomis medžiagomis ar nereguliaraus jų vartojimo patirtį.

Lėtinių neinfekcinių ligų prevencijos ir kontrolės stiprinimui (siekiant mažinti mirtingumą nuo piktybinių navikų):

- Pasitelkiant socialinių paslaugų centro ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau - ASPĮ) sektorius didinti gyventojų informuotumą apie prevencines programas ir siūsti rizikos grupei priskirtus asmenis jose dalyvauti;
- Didinti gyventojų informuotumą apie piktybinių navikų prevencinių priemonių vykdomas programas, skatinti gyventojus dalyvauti valstybinėse profilaktikos programose;
- Mažinti pagrindinius mirtingumo nuo vėžio rizikos veiksnius: rūkymą ir alkoholio vartojimą, skatinti vykdyti kūno masės kontrolę, laikytis sveikos mitybos principų bei fizinio aktyvumo;
- Aktyviai bendradarbiauti su POLA (Pagalbos onkologiniams ligoniams asociacija);

- Skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti visuomenės sveikatos biuro vykdomuose neinfekcinių ligų prevenciniuose renginiuose, paskaitose, mokymuose.

Biržų rajono savivaldybės gyventojams:

- Aktyviau dalyvauti Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro, švietimo ir sporto bei kitų įstaigų organizuojamose sveikatinimo veiklos renginiuose (akcijose, paskaitose, stovyklose, fizinio aktyvumo, psichinės sveikatos gerinimo užsiėmimuose ir kt.);
- Reguliariai lankytis pas šeimos gydytoją ir profilaktiškai tikrintis savo sveikatą;
- Aktyviai dalyvauti ir paraginti artimuosius dalyvauti nemokamose valstybinėse prevencinėse programose: onkologinėse, širdies ir kraujagyslių ligų, gimdos kaklelio piktybinių navikų, krūties vėžio, priešinės liaukos (prostatos) vėžio, vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis;
- Būti nepakantiems alkoholio vartojimui bei rūkymui ir ieškoti alternatyvų, aktyvių laisvalaikio praleidimo būdų;
- Propaguoti ligų profilaktikos priemones, sveiką gyvenseną: saikingą mitybą, fizinį aktyvumą, poilsį, psichikos sveikatos gerinimą ir kitas sveikatą stiprinančias veiklas.